

EĞİTİM ORTAMLARINDA DOĞRUDAN DOĞRUYA EDİNİLEN MAKSATLI YAŞANTILAR VE EPİSTEMOLOJİK TEMELİ

Kemal BAKIR*

*“Bilgi güçtür. Bilmek egemen olmaktır”
Francis BACON*

ÖZET

Eğitimin amacı, bireylerde istendik davranış değişikliklerini gerçekleştirmektir. Bu da öğrenme süreçlerini kapsar. Bu kapsamda, özel yöntemler kullanılır. Yapararak-yaşayarak öğrenme modelinde, bilgiye ulaşmak için doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar büyük önem taşır. Bu yaşantılar öğrenmeyi kolaylaştırarak, bilginin kalıcı ve kullanışlı olmasını sağlar. Bu çalışmada, bilgi ve bilimsel bilgi açısından doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar, onun önemi ve epistemolojik temeli açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Bilgi, bilimsel bilgi, bilginin kaynağı, yaşantı, öğrenme.

ABSTRACT

Directly Acquired Intentional Experience in Education and its Epistemological Bases

The aim of education is to perform desired behaviour modifications in individuals. This also includes the learning process. In this respect many special methods are used. Directly acquired intentional experiences are very important in obtaining knowledge, in the experience and learn model. These experiences by making learning easier, make knowledge permanent and

* Sınıf Öğretmeni, Yahya Kemal İ. O. Erzurum & Atatürk Üniv, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sistemantik Felsefe ve Mantık Bilim Dalı Y. Lisans Öğrencisi. kemal_b79@mynet.com.

practical. This study aims, in regards to knowledge and scientific knowledge, to explain the importance and epistemological bases of directly acquired intentional experience.

Key Words: *knowledge, scientific knowledge, origin of knowledge, experience, learning.*

Gündelik yaşam göz önünde bulundurulduğunda, insanlar belli amaçlar doğrultusunda faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetler zaman ve muhteva boyutunda yaşantı kesitini oluşturur. Bu oluşum içerisinde ise yaşantıya bağlı bilgiler edinilir ve bir yaşam boyu diğer faaliyetlerle ve bunlardan elde edilecek bilgilerle ilişkilendirilip, yaşamı sürdürmeye, kolaylaştırmaya yarayacak şekilde kullanılmak üzere iradenin tasarrufuna sunulur.

Girişte, bilgiyi ele alırken onu yaşantıya bağlamakla konunun gidişatı hakkında bir ön fikir verilse de, bu olgusallıkla ya da doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılarla ilgilidir. Aslında bilginin kaynağı konusunda başlıca iki görüş vardır. Bunlar empirizm ve rasyonalizmdir. Empirizm bilginin kaynağını deneyde görür, J. Locke, G. Berkeley ve D. Hume bu akımın önde gelen temsilcileridir. J. Locke'a göre, insan zihni doğuştan yazılmaya müsait boş bir levhadır (tabula rasa), herhangi bir deney öncesi (a priori) bilgiye sahip değildir. Zihnin sadece bir anlama yetisi vardır, yaşantılar sonucu duyular vasıtasıyla bilgiyi elde eder. Zihinde olan her şey duyularla, deneyimlerle elde edilir.¹ Berkeley ise kendi kurduğu, içkin idealizm, sisteminde, bilginin kaynağını algıya, doğrudan aracısız olarak algılayacağımız zihin idelerine bağlar. Bilen özne ancak deney yoluyla ve ancak kendi zihin idelerini bilebilir, bunun dışında herhangi bir dış gerçekliğin bilgisine erişilemez, varlık ve bilgisi algıya bağlıdır.² Hume

¹ John Locke, *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*, Çev: V. Hacıkadıroğlu, İstanbul, Kabalıcı Yay, 1996, s.64-65

² George Berkeley, *İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine*, Çev: H. Turan, Ankara, Bilim Sanat Yay, 1998, s.37-38

da Berkeley'nin görüşlerini kabul etmekle birlikte, algıları, birebir canlı bir şekilde duyumlanan izlenimler ve bu izlenimler üzerinde durulduğunda onlardan daha soluk, hatırlama biçiminde ortaya çıkan ideler olarak ikiye ayırır. İdelere izlenimler örtüşmelidir, ideler ve İzlenimler arasında nedensel bir bağıntı vardır. İdelere kendi arasında da mantıksal bir ilişki vardır fakat bu nedensellik bağıntı biçimindedir bundan dolayı da a priori bir prensip değildir. Bilginin kaynağı kesin olarak deneydir.³

Rasyonalizm ise bilginin kaynağını akılda görür. Descartes, Leibniz gibi matematikle uğraşan filozoflar, Spinoza ve daha sonra da Hegel rasyonalizmin önde gelen temsilcileridir. İlkçağda Platon varlığı duyular dünyası ve idealar dünyası olarak iki biçimde ele almıştır. Platon'a göre, gerçek olan idealar dünyasıdır bizim algıladığımız ancak ideaların yansıması olan duyular dünyasıdır. Bu nedenle asıl bilgi de tümel (evrensel) değişmez gerçekliğin (ideaların) bilgisidir, buda ancak akıl ile bilinebilir.⁴ Aristoteles ise Platon'un iki dünya görüşünü reddetmiş fakat o da bilgiyi tümelin bilgisi olarak ele almış ve bunun da tikel (tekil) şeylerde gözlemlenerek genelleme (tümevarım) yoluyla ve de akılla bilinebileceğini ve ileri sürmüştür.⁵ Rasyonalizme göre, duyularımız bizi yanıltabilir, deneysel bilgi duruma ve zamana göre değişebilmektedir, asıl bilgi, değişmez, genel-geçer, her yerde ve durumda aynı olan bilgidir. Bu ise deneyden önce var olması sebebiyle, ona dayalı bilgiden daha değerli, doğuştan zihinde mevcut (a priori) aklın bilgisidir. Mantık ve matematik bilgiler bu türdendir.⁶ Akla dayalı bilgiler çelişmezlik ve yeter sebep ilkesine dayanırlar, bundan dolayı akıl gerçekleri zorunludur, aksi mümkün değildir çünkü, bir matematik denklemde olduğu gibi, sebebi çözümlenme ile bulunabilir, oysa olgu gerçekleri olumsuzdur, karşıtları da mümkündür.⁷ Hegel ise bilgiyi tamamen zihnin ürünü sayar,

³ Jonathan Dancy, *An Introduction to Contemporary Epistemology*, Oxford, Blackwell Publishers, 2001, pp.15-16

⁴ W.C.K. Guthrie, *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Çev: A. Cevizci, Ankara, Gündoğan Yay, 1999, s.94-95

⁵ W.C.K. Guthrie, *agc*, s.128, 130-131

⁶ René Descartes, *Felsefenin İlkeleri*, Çev: M. Karasan, İstanbul, MEB Yay, 1997, s.63-64

⁷ Gottfried W. von Leibniz, *Monadoloji*, Çev: S. K. Yetkin, İstanbul, MEB Yay, 1997, s.7-8

fakat bu zihin, insan aklından daha kapsamlı, tanrısal akla yakın evrensel akıldır ve diyalektik bir yöntemle insan aklına açılır. Evrensel akıl (geist) dinamiktir, her şey kendisinden çıkmakla birlikte kendisi de sürekli bir dönüşüm ve gelişim içindedir. Sonunda her şey akıla (geist) akıl da kendisine dönüşür.⁸ Evrensel akıl dış dünyadan bağımsız, tümel varlığın rasyonalize olmuş biçimidir. Burada bilgi soyuttur ve kendi başına sentez, bir başka duruma tez olmak açısından kısmi olarak doğrudur. Ancak evrensel akıl bu yöntemle kendini gerçekleştirdiği zaman mutlak bilgiye ulaşılır ve bu da akıl bilgisidir.

Bu görüşlere ek olarak, bilginin kaynağını hem deney, hem de akılda gören Kant, deneyin verilerinin, duyarlılığın a priori formları olan zaman ve mekân algısı içerisinde aklın kategorileriyle birleşerek bilgi halini aldığını ileri sürer. “Ona göre tüm bilgi deneyle başlar, ancak tümüyle deneysel olan hiçbir bilgi de yoktur. Bilginin ancak içeriği deneyseldir. Bilgi olabilmesi için anlığın ya da usun algı içeriğine yapması zorunlu olan bir katkı söz konusudur. Bu katkı olmadan algı olamaz; duyumlarda kalınır. Duyum ise bilgi değildir.”⁹ Kant, neyi, ne kadar bilebiliriz? sorusuna cevap arar. Ona göre, biz nesnelere (fenomen) bize göründükleri şekliyle, deney yoluyla bilebiliriz, deney alanını dışında kalan kendinde-şeylerin (numen) bilgisine vâkıf olamayız, nesnel geçerli doğru bilgi fenomenlerin bilgisiyle sınırlıdır, bunun dışındaki her türlü yargı çelişiktir, bunun için metafizik, bilimsel bilgidен ayrıdır. Böylece metafiziği bilimin dışında tutar.¹⁰

Kant’ın bu ayırımından sonra, Yeni-Kantçılar pozitivistin tek yönlü, doğa bilimlerine, dolayısıyla da sırf deneye dayalı bilgi anlayışına karşı çıkarak bilginin aklın ürünü olduğunu savunsalar da, pozitivist bilgiyi deneysel bilimlere ait bilgi biçiminde görür, o şekliyle sınırlar ve bu sorunu bilim ya da metodoloji bazında ele alır.¹¹ Felsefeyi sınırlayan felsefi bir

⁸ George W. F. Hegel, *Tinin Görüngübilimi*. Çev: A. Yardımlı, İstanbul, İdea Yay, 2004, s.481,484

⁹ Arda Denkel, *Bilginin Temelleri*, İstanbul, Doruk Yay, 2003, s.23

¹⁰ Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi*. Çev: A. Yardımlı, İstanbul, İdea Yay, 1993, s. 39- 40

¹¹ H.Krings, H.M Baumgartner, “*Bilgi Kuramı Tarihçesi*”. *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*, Çev: Doğan Özlem, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1997, s.220- 221

düşünce olarak pozitivistizmin temel savı, olguya dayalı olmaktır. Pozitivistler, bilimi tek geçerli bilgi türü olarak görür ve olguları bilinebilen üzerinde inceleme yapılabilecek tek obje olarak kabul ederler. Bu nedenle pozitivistlere göre felsefe de bilimsel yöntemi kullanması gereken bilgi türüdür.¹² “Pozitivist felsefe temelde bir bilim felsefesidir. Çünkü, bu felsefede bilgi denilince, bilimsel bilgi; yöntem denilince de bilimsel yöntem kastedilir.” Yeni pozitivistizm ise Kantçı bir tutumla rasyonalizm ve empirizm arasındaki çatışmayı sonlandırma yolundadır. Karl R. Popper da aynı şekilde, bilgiden bilimsel bilgiyi anlar, fakat bilgiye ulaşmada yöntem olarak, pozitivistlerin aksine, başlangıç noktası gözlem ve deney olan tümevarımsal genellemelerle hipotezlere varma ve onları doğrulama süreci yerine bir problemle başlayan, henüz çözümlenmemiş soruna önerilecek kuramla devam eden ve bu kuramda elde edilecek tümdengelsel önermelerin sınamaya tabi tutularak, deney-gözlem yoluyla yanlışlanmaya çalışılması ve bir çözüm önermenin geçici olarak kabul edilmesi biçiminde olması gerektiğini ileri sürer.¹³ Genel olarak bilimsel bilginin şekillenmesi de bu yöndedir. Fakat pozitivistizm konuyu daha ileri boyutlara götürerek katı empirist bir tutumla, deney alanının dışında kalan her şeyi, din, metafizik ve ahlâk gibi bilgi türlerini tamamen reddetmiştir.¹⁴ Burada pozitivistizm bir dünya görüşü olma yolunda birçok değeri reddetmektedir fakat bilimsel bilgi anlayışına getirdiği katkı yadsınamaz.

Doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılara temel alınacak bilgi, bilimsel bilgidir. Bilimsel bilgi; “insan aklının, belli bir konuya yönelerek elde ettiği yöntemli, sistemli, düzenli, tutarlı ve geçerli, kanıtlanabilir ve denenebilir nesnel (objektif) bilgisidir.”¹⁵ Bu doğrultuda, bilimsel bilginin başat özelliği deney kaynaklı olması, denenebilir olgulara dayanmasıdır. Onu diğer bilgi türlerinden ayıran en önemli nokta da bu olgusalılığıdır. Olgusallık, bir anlamda düşünceden bağımsız, doğal bir oluşum içerisinde

¹² Şafak Ural, **Pozitivist Felsefe**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986, s.18

¹³ Adnan Ömerustaoglu, **Bilgi Kuramı**, Ankara, Araştırma Yay, 2004, s.12, 118

¹⁴ Auguste Comte, **Pozitivistizm İlmihali**, Çev: P. Erman, İstanbul, MEB Yay, 1952, s.5- 6

¹⁵ A. Kadir Çüçen, **Bilgi Felsefesi**, Bursa, Asa Kitabevi, 2001, s.21

var olan ve tartışılmaz, inkâr edilemez olanı niteler.¹⁶ İnsan bunu doğrudan ve dolaylı biçimde duyulmayabilir ve ancak yaşantı sonucu tecrübi bir biçimde bilebilir. Bu bağlamda yaşantıya dayalı, empirist bir yaklaşımla; “her türlü bilginin kaynağı, dolayısıyla her bilimin kökü insanın kendi yaşantısında yatmaktadır. Bize doğrudan doğruya aracısız verilen şeyler, yani insanın gerçeklik diye düşündüğü şeyler de bu yaşantıdaki olaylardır. Bir bilimi oluşturan düşünceleri birbirine eklemeye bu olaylar vesile olur, çünkü bilimde işlediğimiz gereçleri biz ya doğrudan duyuşsal algılarla ya da başkalarından aktarılma, örneğin öğretmenlerimizden, makale ve kitaplardan yaşadıklarımız yoluyla kazanıyoruz.”¹⁷

Bilgiyi elde etmede bir kaynak ve yöntem olarak doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar ve “bunları kazandıran araç ve yöntemler eğitimin temel taşı ve gerçeğin kendisi olan yaşantılardır. Belli hedefdavranışlara erişmek için kazandırılacak bu çeşit yaşantıları edinirken öğrenci, eşya, olgu ve olayların bizzat kendileriyle, beş duyu organını da kullanarak etkileşimde bulunur.”¹⁸ Bu etkileşim, bireyin karşılaştığı durumu içselleştirmesini ve dolayısıyla ondan deneysel bir bilgi elde etmesini sağlar. Eğitimde, deneme-yanılma yoluyla öğrenme de bir yöntemdir fakat bu, doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar içerisinde uygulanacağından çok dikkat edilmesi gerekir. Çünkü yanılmanın sonucu beklenenden ağır olabilir. “Zehirli bir mantarı, yenebilir bir mantarla karıştırarak hoş olmayan duyum edinmiş olan biri, kesinlikle kuzu mantarının kırmızı ve beyaz lekelerine dikkat edecek, bunları zehirliliğin uyarıcı işareti olarak kavrayacaktır.”¹⁹ Bu bir kazanımdır fakat bu kazanım onun sağlığını bozulmasına ya da ölümüne sebep olabilir. Özellikle öğrenim yaşındaki bireylerde, zihin kendi haline bırakıldığında, genelleme yapmaya alışık olduğundan, fazla çaba göstermekten kaçınarak, kaba genellemelerle süreci

¹⁶ Ahmet Cevizci, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, İstanbul, Paradigma Yay, 1999, s.640

¹⁷ Max Planck, **Modern Doğa Anlayışı ve Kuantum Teorisine Giriş**, Çev: Y. Öner, İstanbul, Spartaküs Yay, 1996, s.192

¹⁸ Kâmuran Çilenti, **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**, Ankara, Yargıcı matbaası, 1988, s.61

¹⁹ Ömer Naei Soykan, **Bilgi ve Betimleme**, İstanbul, Küyerel Yay, 1998, s.241

işletmeye devam edebilir, hâlbuki durum özelde çok daha ince ayrıntılı, farklı olabilir.²⁰ Kendi içerisinde tutarlı bir mantıkla yerleşik yargılarla yapılacak bir genelleme ile yukarıdaki mantar örneğinde, bütün mantarlar yenilebilir ya da bütün benekli mantarlar zehirlidir sonucuna varılabilir. Burada özele, tikele inmeye yardımcı bir faktör gereklidir. Bundan dolayı doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar gündelik yaşantılar gibi değil, denenmiş ve bir amaca yönelik olmalıdır. Bu da gösteriyor ki, doğrudan pratik yaşantı öğrenmeyi sağlar, bilgiyi kalıcı kılar fakat bunun amaçlı bir şekilde eğitim çatısı altında yapılması, hem bilimsel yanını ortaya koyar, hem de olması muhtemel olumsuzlukları, yanlış öğrenmeleri engeller.²¹ Burada en büyük görev öğretmene, eğiticiye düşmektedir.

Bilginin doğası gereği psikolojik verilerin kullanılması zorunluluk arz eder, bilmek, bir duruma etken faktörlerin nasıllığını anlamak için gerçekliğin dönüşümüdür. Gerçeklikten kasıt olgu, olay ya da nesnedir ki, bunu bilmek, kendisine karşılık gelen dönüşüm sistemini oluşturmaktır. Bilgi bu dönüşümsel yapılar içerisinde meydana gelir, başka bir deyişle bilgi bir dönüşümler sistemidir.²² Bu sistem ise psikolojik ve dolayısıyla da psiko-fizyolojik süreçler ile mümkündür. Bilgiyi elde etmede bir kaynak ve araç olarak doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantıların bu süreci gündelik yaşamdan bir örnekle açıklanacak olursa:

“Meselâ, yürürken ayağımıza bir çivi batsa, bu taban derimizdeki duyu organları ile alınan bir informasyondur. Dış dünyada bizim için tehlikeli bir durum olduğunu gösterir ve o tehlikeden organizmamızı korumak için bir seri transformasyonlara (hal değişikliği) sebep olur. Bunların başında ayağımızı derhal çivinin bulunduğu yerden çekilmesi şeklinde refleks cevap gelir. Bu cevabın verilmesi için informasyonun omurilik seviyesine ulaşması yeterlidir. Daha sonra alınan mesaj beyin sapına ve beyine götürülecek, diğer bilgilerle birleştirilecek, meselâ çivinin paslı veya kirli olup olmadığı, ayakkabımızda mı yoksa yerde mi olduğu gibi, görme ve diğer duyu organlarımızla alınan bilgilerle bir araya getirilecektir. Bu integrasyon safhasıdır. Daha sonra eskiden edindiğimiz bilgilerle karşılaştırılıp bu tehlikeden korunmak için en uygun cevap aranacaktır (bilgi-işlem).

²⁰ Francis Bacon, *Novum Organum*, Çev: S. Ö. Akkaş, Ankara, Doruk Yay, 1999, s.11-12

²¹ John Dewey, *How We Think*, New York, Dover Publications, Inc, 1997, pp.145-156

²² Jean Piaget, “Genetik Epistemoloji”, *Jean Piaget/İnsan ve Fikirleri*, Der: Richard I. Evans. Çev: Ş. Çiftçioğlu, Ankara, Doruk Yay, 1999, s.38- 39

Burada öğrenme, eski olaylardan edinilen tecrübeler, şartlanmalar, entelektüel yeteneğimiz işe karışır ve meselâ birisi çivinin battığı yere tezek veya örümcek ağı bastırırken bir diğeri tetenoz serumu yaptırmanın çarelerini arayacak, başka birisi ise buna hiç aldırmayacaktır. Cevapların bu kademesinde artık refleks değil davranış söz konusudur. Burada şunu belirtelim ki, uygun cevabın seçilmesi ancak informasyonun ölçülmesi, değerlendirilmesi ve lüzumunun lüzumsuzdan, ehemmiyetlinin ehemmiyetsizden ayırt edilmesi ile mümkündür.”²³

Görüldüğü üzere, bu tür yaşantılar ve bunun sonucu ortaya çıkan davranışlar gözlenildiği gibi basit değildir. Refleksler dışında tüm davranışlar zihinsel dinamizm ve muhakeme gerektirir. Hatta refleksler bile tam olarak psiko-fiziksel koşut şeklinde değil, psiko-fiziksel etkileşim şeklindedir. görünüşte uyarıcıya verilen ani, istemsiz, otomat, anlamsız bir tepki gibi algılansa da, aslında, fiziksel, fizyolojik ve psikolojik durumlar arasında hızlı bir etkileşim biçimde de olabilmektedir.²⁴ Yukarıdaki örnek, doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantıların tümüne genellediğinde, bu yaşantılara aktif olarak katılan bireylerde görülecek davranış değişikliklerinin, eğitimin en önemli unsuru olan öğrenme faaliyetleri açısından önemini kavranabilir. Bir eğitim ortamında birey, kendisinin bizzat iştirak ettiği ve yön verdiği bir deney ya da doğrudan gözlemlediği bir olay ya da olguyu yaşayarak ona ait bilgiyi uzun süreli kalıcı bir biçimde öğrenmiş, uygulamış olacaktır. Yoksa “teorik bilgi uygulama alanı bulmadıkça bir yarar sağlamaz. Bilginin bir kullanım alanı olması gerekir. Bilgi yapabilmektir. Bilgimiz eylemlerimizde ve yaşamımızda değişikliğe yol açabilmelidir.”²⁵ Zaten öğrenme de, bir davranış değişikliği değil midir!

Davranış bilimlerinin teknoloji çıktısı olarak yöntem bilimi ve bunun kapsamı içerisinde, eğitim teknolojisi ile ilişkili öğretme-öğrenme yöntemlerinden, yaparak-yaşayarak öğrenme olanağı sağlayan; doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar, öğrenme, bireyin kendini gerçekleştirmesi ve hatta sosyalleşmesi açısından pek çok olumlu yönler taşımaktadır. Birey, doğrudan katıldığı yaşantıda, bilişsel, duyuşsal ve psiko-

²³ Ayhan Songar, *Sibernetik*. İstanbul. Yeni Aşya Yay, 1983, s.40- 41

²⁴ Karl R. Popper. *Hayat Problem Çözmektir*, Çev: A. Nalbant, İstanbul. Yapı Kredi Yay. 2005, s.63

²⁵ Adnan Ömerustaoğlu, “Sorun Çözücü Araç Olarak Bilgi”, *Felsefelogos*, S:23, 2004. s.78

motor becerilerini ortaya çıkarıp kullanabilmekte, böylece kendi yeterliliklerinin farkına varmakta, kendine güven duymakta, bağımsız iş yapabilme gücü kazanmakta ve kendi ayakları üzerinde durabilme yolunda önemli adımlar atmış olmaktadır. Yaşantı yoksa öğrenme de yoktur, dolayısıyla kümülatif bir süreç de yoktur.²⁶ Bu yaşantılar ilerideki yaşantılara pratik temel oluşturduğu için öğrenmede ileriye ket vurma davranışı sağlar ve yeni bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştırır. Örneğin matematik dersinde silindirin hacmi konusu işlenirken, konunun teorik anlatımı yerine, öğretmen kontrolünde öğrencilerin metre ile çevrede bulunabilecek varil, tomruk ya da silindir şeklinde bir materyal üzerinde gerekli ölçümleri yapıp alınan verilerle silindirin hacmini hesaplamaları pratik yaşantının ta kendisidir. Daha sonra birey aynı durumla karşılaştığında kolaylıkla üstesinden gelebilecektir, çünkü bu durumu doğrudan doğruya yaşayarak öğrenmiştir.²⁷ Bunun gibi yaşantıların bütün diğer derslerde içeriğe uygun olarak uygulanması aynı olumlu sonuçları verir. Birey bu yaşantılara doğrudan katıldığı için, olaylar, olgular ve nesnelere birebir yüzleşir ve onları sorgular, böylelikle muhakeme gücü gelişir, üretkenliği üst seviyeye çıkar. “Öğrenme sırasında birden çok duyu organını kullandığından iyi öğrenir, geç unutulur.”²⁸ Eğitim ortamlarında bu yaşantıları kapsayan uygulamalar öğrenciyi aktif kılar, pasifize olmaktan, öğretmene bağımlı kalmaktan kurtarır, çeşitli yeterlilikler kazandırır. Ayrıca, öğretmeni de garson konumundan rehber konumuna getirecek bir yöntemdir.

Doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar bireyin sosyal gelişimini de önemli ölçüde etkiler, bu yaşantıların sadece doğa bilimlerine ait derslere ve bu tür gündelik yaşantılara indirgenmesi doğru değildir, en az bunun kadar sosyal bilimler kapsamındaki dersler ve insanlar arası sosyal ilişkilerde de aynı önem derecesinde işleve sahiptir.²⁹ Sosyal bilimler

²⁶ John Dewey, **Reconstruction in Philosophy**. New York. Mentor Books, 1953, p.83

²⁷ John Dewey, **Experience and Education**, New York. Touchstone Book, 1997, pp.48-49

²⁸ Özcan Demirel, **Öğretme Sanatı**. Ankara, Pagem Yay. 1999, s.108

²⁹ John Dewey, **Philosophy of Education (Problems of Men)**. New Jersey, Littlefield, Adams & Co, 1961, p.180

kapsamındaki derslerde olayın yeniden yaşanma imkânı olmasa bile olayların ait olduğu olgular gözlemlenebilir. Bu da, olayın görsel ve işitsel araçlar (TV, CD, Teyp vb) kullanarak, örnek olay gösterilerek güncellenmesi ile ya da dramatize edilmesi ile mümkündür. Sosyal bilgiler/ Tarih dersi kapsamında konu olan bir savaşın yeniden yaşanması imkân dışıdır fakat film veya belgesel olarak izlenmesi ya da güncel hayattan örneklenmesi onun olgu biçiminde yaşantı içerisinde gözlemlenmesini mümkün kılar. Materyal kullanımı yaşantının gerçeğe daha yakın olmasını sağlamakla birlikte, ilgi çekerek ve dikkat toplayarak öğrenmeyi daha da kolaylaştır.³⁰ Bunu, kavrayacak ve uygulayacak olan öğretmendir. “Öğretmenlikte en büyük sır; bilgi ve düşünceyi meydana getirecek davranışların türünü, biçimini, araçlarını keşfetmektir. Bilginin elde edilmesinde öğrencinin bedenini, duygusunu, düşüncesini ortaklaşa davranışa sevk eden bir metot en iyi metottur.”³¹ En kolay öğrenilen ve en çok akılda tutulan bilgiler beş duyu ile doğrudan yaşantıdan edinilmiş ve yaşantıyı en çok değiştiren bilgilerdir. Bu da, bireylerin algıda hassasiyet noktalarını betimler. Bu sebepten, bireyin bir bütün olarak, fiziksel ve zihnen yaşantıya katılımı çok önemlidir.³²

Sonuç olarak, doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar, eğitim ortamlarında gündelik yaşamdan daha özel ve bir amaca yönelik faaliyet biçimidir, bir anlamda doğal bir halde öğrenme sürecinin zihinsel organizasyon biçimlendirmesidir.³³ Ereği, bilimsel anlamda bilgiye ulaşmak ve etkin bir şekilde öğrenmeyi sağlamaktır. İşlevini tam olarak yerine getirebilmesi için, öğretmen kontrolünde müdahale şeklinde değil de, yol gösterici bir şekilde, bireyleri sıkmadan ve de herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma olasılığına karşı tamamen başıboş bırakmadan, amacına uygun olarak uygulanması ya da yaşanması adeta bir zorunluluk arz etmektedir.

³⁰ Martin S. Dworkin, **Dewey on Education**, New York, Teachers College Press, 1959, p.110

³¹ I.Hakkı Baltacıoğlu, **Talim ve Terbiyede İnkılâp**. İstanbul, MEB Yay. 1995, s.91

³² John Dewey, **Interest and Effort in Education**, Cambridge, H. Mifflin Comp, 1913, p.74

³³ John S. Brubacher, **Modern Philosophies of Education**, New York, McGraw-Hill Book Comp, 1962 ,p.262

KAYNAKÇA

- BACON, Francis; **Novum Organum**, Çeviren: Sema Önal Akkaş, Doruk Yayıncılık, Ankara, 1999.
- BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı; **Talim ve Terbiyede İnkılâp**, MEB Yay, İstanbul, 1995.
- BERKELEY, George; **İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine**, Çev: Halil Turan, Bilim Sanat Yay, Ankara, 1998.
- BRUBACHER, John S.; **Modern Philosophies of Education**, McGraw-Hill Book Company, Inc, New York, 1962.
- CEVİZCİ, Ahmet; **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.
- COMTE, Auguste; **Pozitivizm İlmihali**, Çev: Peyami Erman, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952.
- ÇİLENTİ, Kâmuran; **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**, Yargıcı matbaası, Ankara, 1988.
- ÇÜÇEN, A. Kadir; **Bilgi Felsefesi**, Asa Kitabevi, Bursa, 2001.
- DANCY, Jonathan; **An Introduction to Contemporary Epistemology**, Blackwell Publishers, Oxford, 2001.
- DEMİREL, Özcan; **Öğretme Sanatı**. Pagem Yay. Ankara, 1999.
- DENKEL, Arda; **Bilginin Temelleri**, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- DESCARTES, René; **Felsefenin İlkeleri**, Çev: Mehmet Karasan, MEB Yay, İstanbul, 1997.
- DEWEY, John; **Experience and Education**, Touchstone Book, New York, 1997.
- DEWEY, John; **How We Think**, Dover Publications, Inc, New York, 1997.
- DEWEY, John; **Interest and Effort in Education**, Houghton Mifflin Comp, Cambridge, 1913.
- DEWEY, John; **Philosophy of Education (Problems of Men)**, Littlefield, Adams & Co, New Jersey, 1961.

- DEWEY, John; **Reconstruction in Philosophy**, Mentor Books, New York, 1953.
- DWORKİN, Martin S.; **Dewey on Education**, Teachers College Press, New York, 1959.
- GUTHRIE, W.C.K.; **İlkçağ Felsefesi Tarihi**, Çev: Ahmet Cevizci, Gündoğan Yay, Ankara, 1999.
- HEGEL, George W.F.; **Tinin Görüngübilimi**, Çev: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 2004.
- KANT, Immanuel; **Arı Usun Eleştirisi**, Çev: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul, 1993.
- KRİNGS, H; BAUMGARTNER, H.M ; **“Bilgi Kuramı Tarihçesi”**, **Günümüzde Felsefe Disiplinleri**, Çev: Doğan Özlem, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1997.
- LEİBNİZ, Gottfried Wilhem von, **Monadoloji**, Çev: Suut Kemal Yetkin, İstanbul, MEB Yay, 1997.
- LOCKE, John; **İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme**, Çev: Vehbi Hacıkadiroğlu, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 1996.
- ÖMERUSTAOğLU, Adnan; **Bilgi Kuramı**, Araştırma Yay, Ankara, 2004.
- ÖMERUSTAOğLU, Adnan; **“Sorun Çözücü Araç Olarak Bilgi”**, Felsefelogos, Sayı:23, İstanbul, 2004.
- PIAGET, Jean; **“Genetik Epistemoloji”**, **Jean Piaget/ İnsan ve Fikirleri**, Der; Richard I. Evans, Çev; şebnem Çiftçioğlu, Doruk Yayımcılık, Ankara, 1999.
- PLANCK, Max; **Modern Doğa Anlayışı ve Kuantum Teorisine Giriş**, Çev: Yılmaz Öner, Spartaküs Yayınları, İstanbul, 1996.
- POPPER, Karl Raimund.; **Hayat Problem Çözmektir**, Çev: Ali Nalbant, Yapı Kredi Yay, İstanbul, 2005.
- SONGAR, Ayhan; **Sibernetik**, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1983.
- SOYKAN, Ömer Naci; **Bilgi ve Betimleme**, Küyerel Yay, İstanbul, 1998.
- URAL, şafak; **Pozitivist Felsefe**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.